

ХУДОЖНИКЪТ ПРЕДПРИЕМАЧ

(НЕ ЗАЩОТО Е ОТ ГАБРОВО)

Най-успешният съвременен български художник Недко Солаков управлява кариерата си като бизнесмен. Той е огромен име в световен мащаб, но почти няма продажби в България

ОТ ВЕСЕЛИН ДИМИТРОВ

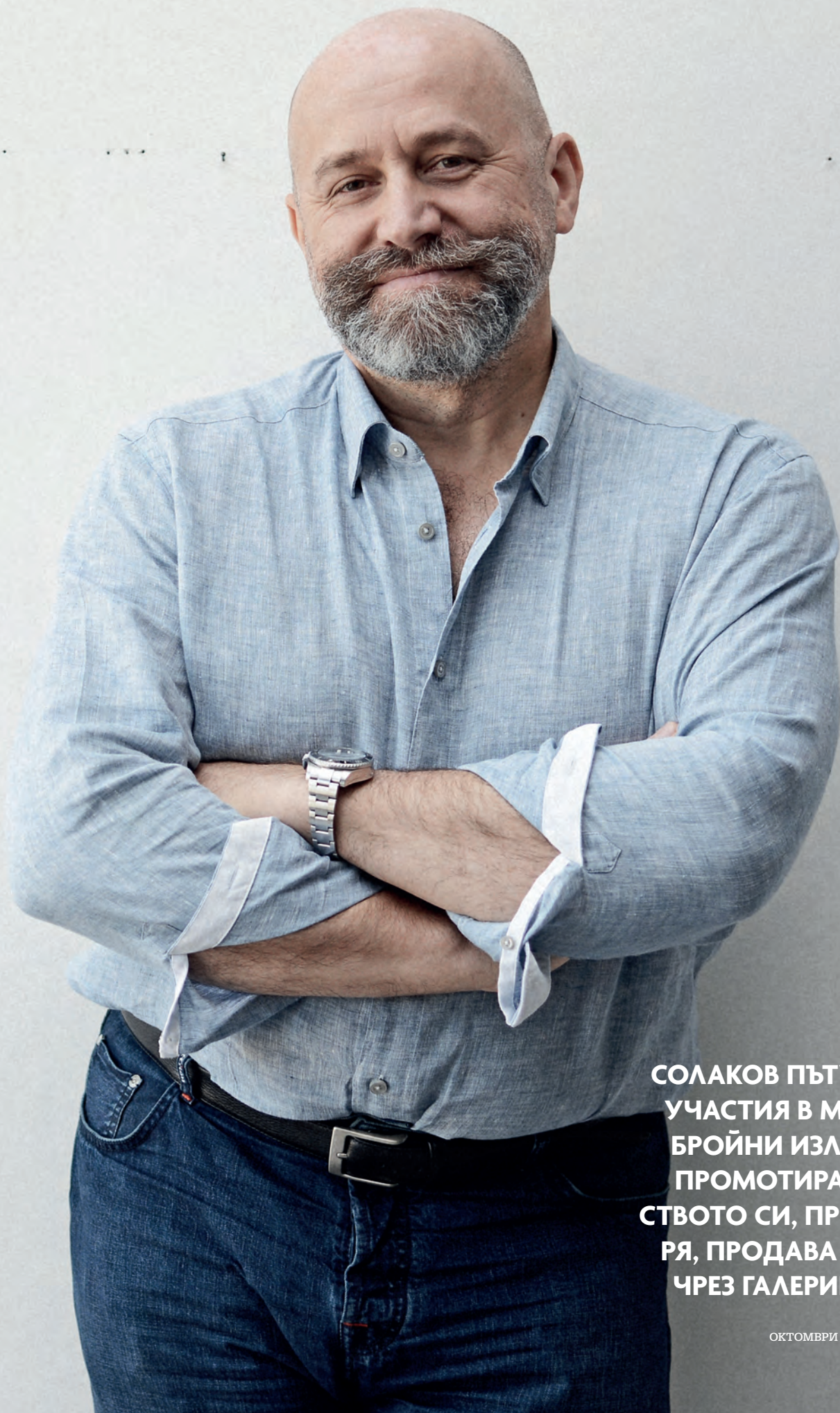
СНИМКИ ИВОМИР ПЕШЕВ

Недко Солаков – безспорно най-важната фигура в българското съвременно изкуство, често използва следната метафора, за да опише състоянието на арт пазара в България: „Има хора, които в гаража си имат „Бентли“, а на стената – „Запорожец“.

Тази негова теза се потвърждава и от факта, че у нас има един-единствен сериозен колекционер на съвременно изкуство (бизнесменът Спас Русев). В същото време, казва Солаков, „в Румъния вече има мно-

го хора, които колекционират, за Турция и Гърция да не говорим...“. Именно това е и голямата мотивация зад интервюто му за Forbes – „искам да се разбере, че можеш да инвестираш в изкуство и българите да започнат да колекционират. Не непременно в мен. Става дума стъпка по стъпка в страната да се оформи един нормален арт пазар“. Процесът ще е сложен. В България, по думите на младата галеристка Веселина Сариева, усилията в момента са насочени натам, да се създаде „контекст, за да се направи някой ден текст“.

Това може да звучи абстрактно и отнесено, но слабият местен интерес към изкуството на Солаков и другите български съвременни артисти не само показва липсата на зрялост в обществото. Има и чисто инвестиционен аспект: купуването на произведения на изкуството понякога може да се отплати щедро. Според The Wealth Report 2013 много предмети с колекционерска стойност са наминали като инвестиция акциите през последното десетилетие. Тоест, тук говорим дори и за финансова зрялост.

**СОЛАКОВ ПЪТУВА ЗА
УЧАСТИЯ В МНОГО-
БРОЙНИ ИЗЛОЖБИ,
ПРОМОТИРА ИЗКУ-
СТВОТО СИ, ПРЕГОВА-
РЯ, ПРОДАВА САМ И
ЧРЕЗ ГАЛЕРИИТЕ СИ**

„Състоянието на съвременното изкуство в България не е в застои – създават се неща и има много интересни изложби. Но все още нямаме публика като театъра или киното“, казва Солаков, 55-годишен едър, благ и постоянно мърморещ мъж.

Той има позиция да дава оценки за съвременното изкуство в България – като артист, който създава

изкуството си, преговаря, продава сам и чрез галериите си. „В мен има нещо предприемаческо. Това не идва оттам, че съм израснал в Габрово. Идва от много труд и практика.“

Forbes разполага с данни за приходите на художника (те са наистина сериозни), но ключовите договорки със Солаков да не ги публикуваме. „От 2007 г. съм

е „невероятният абсурд, в който живея. Понякога изпитвам завист, че историите, които се случват пред очите ни, са по-абсурдни от историите в моите работи. Аз се храня със и от българския абсурд“.

За да обобщим накратко позицията на Недко Солаков на световната сцена за съвременно изкуство, се обръщаме към класацията на влиятелния сайт ArtFacts.net. Тя подрежда живи и мъртви художници по размера на вниманието, което те получават от различни арт институции – галерии и музеи, аукционни къщи и т.н. Класацията реално следи трендове на арт пазара, като на първо място в нея от години е Анди Уорхол, следван от Пикасо.

ArtFacts.Net подрежда близо 400 хил. художника, като към 20 септември 2013 г. Недко Солаков е на 164-о място, само една позиция след Кристо и Жан-Клод. „През годините изграждаш творчество, и ако си успял да го направиш „привлекателно“, хората си казват – да, аз трябва да го имам той

„МОГА ДА ИЗПОЛЗВАМ КЛИШЕТО, ЧЕ СЪМ ИСКАЛ ДА ПРОБИЯ СТЕНАТА МЕЖДУ ТУК И ТАМ, НО ДОРИ НЕ ЗНАЕХ КЪДЕ Е СТЕНАТА“

произведения от световна класа, но и като успешен бизнесмен, който ги продава в чужбина. Солаков се различава от повечето си колеги, които се възприемат само като артисти, творят в ателието си и оставят целия си бизнес в ръцете на посредници и галеристи. Не, Солаков пътува за участия в многобройни изложби, промотира

регистриран по ДДС като физическо лице, за мен е много важно да съм изряден“, казва Солаков. Още повече, той плаща данък от само шест процента върху доходите си, което е една от причините да остава в България. „Моите колеги в Западна Европа плащат грастично по-високи данъци“. Друга причина винаги да се връща в България

Недко Солаков. Например музеи, които, ако искат да представят както трябва Източна Европа в своите колекции, трябва да ме имат. Дотам съм го докарал“, казва намигвайки Солаков. В неговия случай клишето, че половината живот на един артист отива в изграждане на името, което след това работи за него, е абсолютен факт.

Той е участвал шест пъти на най-престижното Венецианско биенале, където през 2007 г. получава една от специалните награди. На два пъти (2007 и 2012 г.) е канен на Документа – най-важната световна изложба за съвременно изкуство в германския Касел, която се провежда през пет години. Солаков и Кристо са единствените българи, участвали в изложбата. Представяван от четирите си комерсиални галерии, които са оторизирани да продават работите му, той е постоянен гост на десетки панаури, включително най-мощния панаур на изкуствата в Базел. Правил е над сто самостоятелни изложби. Всичко това обяснява

Днес се оказва, че картините му отпреди прехода са „абсолютно равностойни“ на най-известните му инсталации. „Сега името ми вдигна и стойността на старите ми работи.“

През 1986 г. след покана на критика Филип Зигаров да направят изложба без картини, младите живописци Греди Асса, Божидар Бояджиев, Андрей Даниел, Вихрон Попнеделев и Солаков формират групата „Градът“. Тя показва за първи път в България съвременни арт техники като инсталации и перформанси. През лятото на 1990 г. техните творби са представени на английски куратор, който пътува из Източна Европа, за да селектира художници за една от първите изложби във Великобритания, представящи съвременно изкуство отвъд „Желязната завеса“. Две неща на Солаков са избрани и той заминава за изложбата Expressions и съпътстващата я конференция в Глазгоу. „Това беше първата ми важна изява на Запад, от която тръгнаха много неща“. Едно от тях е българското

представяни в частни комерсиални галерии и некомерсиални групови изложби. Чак след това някои от тях участват в биеналета и влизат в музеите със самостоятелни изложби и/или в колекциите им. При Солаков става обратното: той вече има зад гърба си няколко музейни солови изложби, преди през 1996 г. да направи първата си самостоятелна изложба в частна галерия на Запад.

Част от „нормалния“ път е и присъединяването към една „основна галерия“, която поема художника като млад, отглежда го и инвестира в него, координира работата му с други галерии (срещу комисионна от 10%), организира изложбите му и впоследствие разделя по равно приходите от продажби на работите му. Недко Солаков също има основна галерия – първоначално берлинската Arndt & Partner, а днес италианската Continua, а в България работи с Галерия „Сариев“. Както стана ясно обаче, той движи сам голяма част от бизнеса си.

Солаков се учи на това по пътя. „Трябва жестока концентрация и усет кое е важно и кое не – казва той. – В началото на 90-те не съм знаел, нямах наръчник, който да ми показва пътя.“ Логично, в процеса има и „излагации“, по неговите думи. Солаков разказва как в началото на опитите за пробиване на стената той дори е „установявал“ контакт с галерии директно влизайки в тях, питайки дали може да си покаже рисунките. „Сега си позволявам да разказвам за това с усмивка, защото вече имам името си и това е любопитен анекдот, но си представям колко нелепо съм изглеждал навремето в очите на галеристите“.

ИЗКУСТВОТО НА НЕДКО СОЛАКОВ живее от неговата самоцелност. Една от неговите ключови творби се нарича „Строго секретно“ и представлява едно библиотечно чекмедже с рисунки, обекти, колажи, които разказват истории от неговия живот. Там е и „моята срамна тайна за сътрудничеството ми с Държавна сигурност като студент и войник между 1976 и

„ПОНЯКОГА ИЗПИТВАМ ЗАВИСТ, ЧЕ ИСТОРИИТЕ, КОИТО СЕ СЛУЧВАТ ПРЕД ОЧИТЕ НИ, СА ПО-АБСУРДНИ ОТ ИСТОРИИТЕ В МОИТЕ РАБОТИ“

първия абзац на този текст – да, Солаков е най-важната фигура в българското съвременно изкуство, и да, това е безспорно.

ПОЛОЖЕНИЕТО В НАЧАЛОТО ОБАЧЕ Е ZERO. След като Недко Солаков напуска Съюза на художниците през 1990 г., той се насочва изцяло на Запад, за да реализира проектите си. „Започваш от нулата, дали не и от минус нивата – казва той. – Мога да използвам клишето, че съм искал да пробия стената между тук и там, но дори не знаех къде е стената.“

Син на известния скулптор Митко Солаков, Недко завършва стенопис в Националната художествена академия през 1981 г. Твори и в казармата, а първата му изложба е година след дипломирането.

участие на третото истанбулско Биенале на съвременното изкуство през 1992 г.

В Истанбул Солаков представя своята инсталация „Нов ноев ковчег“ („от някъде „другаде“ нареждат на един обикновен човек (Ной) да спаси странните същества, озовали се една сутрин в банята на неговия панелен апартамент“). „Нов ноев ковчег“ е голям успех, и по думите на Солаков предизвиква „нещо като wow-ефект и ме поканиха на Венецианското биенале през 1993 г. и биеналето в Сао Пауло през 1994 г. И така се завъртяха нещата“.

Началото на пътя на Недко Солаков в световната арт сцена е странен и нетипичен. За творците в Западна Европа е нормално работите им първо да бъдат

1983 г. Сам прекъснах връзките – макар че все още вярвах в социализма – през лятото на 1983 г., когато офицерът, който отговаряше за мен в армията, искаше да ме прехвърли към този, занимаващ се с интелигенцията в Габрово“.

„Строго секретно“ е направена между декември 1989 и февруари 1990 г., изложена публично в изложбата „Край на цитата“ през април 1990 г. След като два месеца по-късно Солаков е избран за за-

местник-председател на Съюза на художниците, предизвиква скандал. Само си представете смелостта на Солаков да направи това признание в онова време, и то в художествено произведение, защото публично известни документи за сътрудничеството му и досега няма. „Изглежда, и пострадали от мен няма, защото досега щяха да се покажат“. Работата „Строго секретно“ днес е собственост на музея Van Abbemuseum в холанд-

ския Айнховен, който през 2008 г. я откупува срещу 150 хил. евро.

Солаков обича да разказва истории и с годините това се превръща в запазена марка на неговото изкуство. Понякога разказите са кратки и абсурдни – например голямото жълто петно, част от проекта „Разсеяният човек“, разпльокано върху стените на много музеи и галерии (то принадлежи и на три музейни колекции – MUMOK, MARTa Herford и Van

ИЗБРАНИ ТВОРБИ НА СОЛАКОВ

(ВИЖТЕ И NEDKOSOLAKOV.NET)

Knights (and other dreams)
(2010-2012)

Инсталацията е представена на DOCUMENTA (13) през 2012 г. Тя е (само)ироничен разказ за детските му мечти (да е барабанист в хардрок банда и да има радиоуправляем хеликоптер) и измислените и полуизмислени фантазии на мъж на средна възраст. Разположена е в шест последователни зали в Музея на Братя Грим в Касел.

Top Secret
(1989-1990)

Каталожно чекмедже със 179 рисунки, текстове, обекти и снимки и „срамната тайна“ – връзките на Солаков като студент в Художествената академия с ДС. Творбата днес е собственост на музея Van Abbemuseum в Айнховен.

A Wallpaper (for the 23rd Floor)
(2010-2011)

Тапетът на цветя на 23-ия етаж на една от кулите на Deutsche Bank във Франкфурт е покрит от Солаков с рисунки и текстове, „живеещи“ сред цветята. Инсталацията е част от голям арт проект на банката, която представя по един изявен международен художник на всеки един от 60-те етажа на кулите.

A Life (Black&White)
(1998 - досега)

Инсталация, в която двама бояджии боядисват залата – единият с черна, другият – след него с бяла боя. От тиража ѝ от пет и един авторски е останал само последният, който Солаков пази за MoMA. Част от останалите принадлежат на Tate Modern и музеите за съвременно изкуство в Чикаго и Фракфурт.

Mumbling House
(2012)

Изоставената Villa Hurlbise на белгийския бряг е превърната от Солаков в многопластов наратив по време на фестивала на изкуствата Beaufort. Художникът изпъква къщата с нов живот със своите рисунки и миниатюрни истории, иронизиращи красотата и упадъка ѝ.

Abbe Eindhoven). До него Солаков е написал на ръка: „Поръчах това жълто нещо на асистентите към изложбата, но след това напълно забравих причината за това“ (I ordered this yellow thing from the exhibition assistants but later on I completely forgot the reason for this).

Или си представете една огромна изоставена къща, в която Солаков влиза и – срещу хонорар от 25 хил. евро – започва да оставя малки рисунки и забавни, проницателни, абсурдни коментари към тях – разкази по тапетите, в мивката, навсякъде (виж примери за работата му на стр. 23). След края на изложбата тези негови коментари се унищожават. „Това, че създавам произведения, които остават във времето и могат да бъдат продавани, както и че правя такива интервенции, които изчезват, поддържа баланса ми на художник“, казва Солаков.

Негова работа, която остава има и на 23-ия етаж на една от двете кули на Deutsche Bank във Франкфурт. Банката представя известни художници на всеки един

ЦЕНАТА НА НЕГОВОТО ИЗКУСТВО върви успоредно с укрепването на имиджа на Солаков. Той признава, че финансовата криза не е подминала и бранша му и през 2009 г. неговите приходи са паднали наполовина. Оттогава тенденцията е положителна. Той подчертава, че държи на цената на работите си. „Много внимателно трябва да се повишават цените и това обикновено става след дълго обсъждане с галеристите. Катастрофа е, ако цените започнат да се смъкват в името на продажбата. Разбира се, не говоря за обичайните отстъпки, които се правят към определени колекционери и особено към важни музейни колекции“.

Солаков има и какво още да желае – професионално и финансово. Той още не е имал самостоятелна изложба в трите световни топмузея за съвременно изкуство – МоМА в Ню Йорк, Tate Modern в Лондон и Pompidou в Париж (въпреки че негови работи присъстват в техните колекции).

Дали, ако това се случи, ще ус-

петентен“) и открития от него Музей за съвременно изкуство в сградата на Арсенала в София (заг. музея „Земята и хората“). Това е една къща, направена с норвежки пари. Пълен абсурд е да правиш музей, започвайки от къщата, без да е ясно какво ще има вътре. Така слагаш каруцата пред коня. Трябва да започнеш с концепцията, да градиш колекцията и успоредно с това да се изгражда или реновира сградата.“

Мърморенето на Солаков – освен че е абсолютно правилно – не е кухо. Той има пълното право да нарича официалните институции „некомпетентни“, защото през 2008 г. влага 100 хил. евро от личните си средства в галерията на Института за съвременно изкуство (ICA) – София. Солаков купува два апартамента на бул. „Васил Левски“, жена му Слава, която обикновено се занимава с майсторите в семейството, „напълно законно“ урежда избирането на стените им, за да направи пространството на галерията. От откриването през 2009 г. ICA е показал над 20 изложби. „Направих го, защото вярвам, че трябва нещо да се случва в България.“

Като допълнение към това Негко Солаков и жена му имат наистина богата колекция от български съвременни (и не само) художници, в момента подредена в склада му. Той притежава и завидна международна колекция – рисунки и колажи от имената като Сол Лютит, Пол Маккарти, Лорънс Вайнер, Раймонд Петибон, Иля Кабаков и Ервин Вурм. „С жена ми започнахме да колекционираме през 1986 г. с рисунки от българските класици. С течение на годините се „разпрострияхме“ и върху съвременни български автори, а с развитието на кариерата ми в западния art world и върху съвременни международни художници. Част от тях съм разменил с колеги, а други са купувани от панаири и аукциони. Продължавам да бъда идеалист, макар и невярващ в социализма – събираме ги за българската публика, макар и още да не сме готови да ги изложим пред нея. А и публиката не е готова“.

ПРЕЗ 2008 Г. ТОЙ ВЛАГА НАД 100 ХИЛ. ЕВРО ОТ ЛИЧНИТЕ СИ СРЕДСТВА В ГАЛЕРИЯТА НА ИНСТИТУТА ЗА СЪВРЕМЕННО ИЗКУСТВО – СОФИЯ

от 60-те етажа на кулите и срещу хонорар от 100 хил. евро Солаков „допълва“ със своите истории тапета на цветя, който минава през офисите на етажа.

„Неговите коментари направиха от Солаков голямо име на международната арт сцена – пише в материал за него вестник Die Zeit. – Той посочва абсурдите на сцената и е нейно криво огледало.“

Една от най-популярните му, а и комерсиално успешни работи е „Страхове“: серия от 99 рисунки с муш (с традиционните истории на английски) на страхове и фобии. Те са представени на documenta 12. Серията е откупена от италианския колекционер Енеа Риги. Днешната цена на една рисунка, като тези от Fears, е 6 хил. евро (без ДДС).

покои нрава на Солаков? По-скоро не. „Интересното е, че когато постигна нещо, съм винаги недоволен. Непрекъснато имам някакви терзания и винаги си казвам, че може още и още. Това е двигателят на развитието, ако позволите да открия велосипеда.“

АКО ОТ ТАТЕ MODERN И МОМА обаче се върнем в България, няма да открием сериозен музей за съвременно изкуство. Солаков е част от една малка идеалистична общност, която от години се бори за създаване на нормална среда за визуалните изкуства.

Той е безкрайно критичен към бившия министър на културата Вежди Рашидов (точните му определения са „арогантен и неком-